

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження

Полсжаєва Юрія Григоровича

**на тему «Когнітивний і комунікативно-прагматичний аспекти
фразеологізмів австралійського варіанта англійської мови»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки

035 Філологія

Лінгвістика ХХІ століття продовжує фокусуватись на вивченні мовних феноменів в міждисциплінарному ключі, зокрема, на пошуку пояснень специфіки процесів вербалізації при переході до площини металевих процесів у зв'язку із дослідженням семіозису як результату концептуалізації фрагментів дійсності. Це визначає актуальність досліджень, виконаних в руслі когнітивістики, особливо із урахуванням традиційних та новітніх досягнень лінгвістики і суміжних наук, що проводяться на різнорівневому мовному та мовленнєвому матеріалі, де особливе місце продовжує посідати фразеологія.

На сьогодні дослідження в галузі фразеології накопичили вже обширний доказовий матеріал в плані структурно-семантичних, етимологічних, функційних та інших властивостей фразеологічних одиниць. При цьому, актуальність наукових розвідок, що фокусуються на вивченні фразеології, лише зростає у зв'язку з переорієнтацією теорії фразеології в річище міждисциплінарних досліджень, з появою методологічних і інструментальних можливостей глибше осмислити закономірності людського мислення в ракурсі особливостей взаємодії мови й культури.

Зазначене вище дає підстави визнати дослідження фразеології англійської мови, сформованої в її австралійському регіональному варіанті, актуальною складовою вивчення етноспецифічної картини світу, де фразеологічні одиниці розглядаються як знаки національної культури, що акумулюють заховані в них досвід, знання і цінності мовців, стаючи не лише

засобами їх фіксації, але й інструментом трансляції особливостей етнічної свідомості в часовому й просторовому вимірах. Саме це визначає **актуальність** наукового пошуку Ю.Г. Полежаєва в плані аналізу результату семіотизації етнічного світовідчуття австралійців фразеологічними засобами англійської мови з увагою на комплексному системному виявленні культурних конотацій в кореляції із структурно-семантичними властивостями, концептуальним підґрунтям і особливостях участі в різних типах дискурсу з огляду на їх різні комунікативно-прагматичні функції.

Поставленою **метою дослідження** є дослідження когнітивних механізмів формування фразеологізмів австралійського варіанта англійської мови та їхніх комунікативно-прагматичних властивостей.

Вирішення основної мети дисертаційного дослідження обумовило розв'язання низки **завдань**, серед яких найважливішими є: узагальнення теоретико-методологічних проблем дослідження фразеологічних одиниць і обґрунтування сучасного міждисциплінарного контексту їх дослідження; визначення особливостей природи фразеологізмів як знаків культури; розробка логіки і алгоритму комплексного аналізу фразеологічних одиниць, що поєднує традиційні (структурно-семантичний) і сучасні (когнітивний та комунікативно-прагматичний) аспекти; окреслення джерел, чинників і способів формування фразеології австралійського регіонального варіанту англійської мови; виявлення структурно-семантичних властивостей австралійської фразеології; аналіз і систематизація когнітивних моделей, що лежать в основі її утворення та характеристика особливостей комунікативно-прагматичного потенціалу.

Грунтуючись на загальних теоретичних засадах сучасної мовознавчої науки, а також здобутках когнітивної лінгвістики та її інструментарії Ю.Н.Полежаєв логічно, лінгвістично коректно і в повному обсязі вирішує зазначені вище завдання, які допомагають досягненню основної поставленої мети дисертаційної роботи та верифікації сформульованої в ній гіпотези.

Зібраний **фактичний матеріал** і створена авторська картотека фразеологічних одиниць, відібраних відповідно до чітко сформульованих

параметрів, уможливило глибоке осмислення характерних властивостей одиниць в англomовному регіональному дискурсивному середовищі, а також специфіки структур представлення культурної інформації в когнітивній та вербальній площинах. Обсяг матеріалу дослідження, що складає 425 фразеологізмів, виокремлених з авторитетних словників австралійського національного варіанту 21 англійської мови, а також 3328 текстових фрагментів, у яких трапляються аналізовані фразеологічні одиниці, створює основу для високої верифікованості отриманих результатів.

Слід також зазначити, що робота містить в собі суттєві елементи **наукової новизни**, що полягає у тому, що у ній вперше застосовано комплексний підхід до аналізу фразеологізмів, оснований на поєднанні традиційного системного підходу із описом структурно-семантичних характеристик із сучасним інструментарієм когнітивної лінгвістики та вивченням їх комунікативно-прагматичних властивостей; системно описано чинники, джерела й шляхи формування фразеології австралійського національного варіанта англійської мови; проаналізовано особливості засобів експресивізації, проведено кореляцію особливостей актуалізованої концептуальні моделі в основі мапування і утворенні фразеологізм з його структурно-семантичними і комунікативно-прагматичними ознаками.

Даючи загальну позитивну оцінку рецензованому дисертаційному дослідженню, зазначимо, що автор отримав релевантні і науково теоретично і емпірично обґрунтовані результати, найважливіші серед яких узагальнені у вигляді низки положень, винесених на захист і сформульованих у вступних зауваженнях до роботи.

Теоретичне значення рецензованої дисертації полягає в узагальненні досвіду мультиаспектного дослідження австралійських фразеологізмів в мфждисциплінарному контексті сучасних лінгвістичних досліджень із розкриттям їх когнітивного підґрунтя та комунікативно-прагматичного потенціалу, що є вкладом не лише до сучасної теорії фразеології, а й лінгвокультурології, когнітивістики, регіоналістики, етнопсихолінгвістики та

лінгвопрагматики, адже результати проведеного дослідження поглиблюють уявлення про фразеологічну одиницю як складний знак культури, сформований під впливом історико-культурних чинників розвитку суспільства в умовах адаптації до нетипового природного й соціального довкілля Австралії.

Практичне застосування результатів дослідження можливе у процесі викладання курсів загального мовознавства, стилістики англійської мови, спецкурсів з когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, регіоналістики, лінгвопрагматики, а також у науково-дослідницькій роботі студентів та аспірантів, при укладанні навчально-методичної літератури для студентів філологічних спеціальностей.

Робота пройшла широку **апробацію**, адже її результати оприлюднено в доповідях 10 міжнародних та всеукраїнських конференцій, а також її результати висвітлено в 15 публікаціях автора, із яких 4 статті надруковано у фахових наукових виданнях України, 1 – у закордонному періодичному виданні (WoS, у співавторстві).

Структура роботи обумовлена метою дослідження та розроблена у відповідності до поставлених для вирішення завдань (включає 4 розділи).

Застосована комплексна **методологічна база**, яка носить комплексний характер, інтегрує цілу низку методів і інструментів, і охоплює методи лінгвістичної інвентаризації, елементи етимологічного аналізу, метод кореляції історико-культурних та лінгвальних фактів, компонентного аналізу, контекстуального аналізу, метод концептуального моделювання функційний аналіз тощо, щоб цілому є адекватною для поставлених завдань і цілком відповідає меті наукової роботи.

В роботі застосована ґрунтовна **теоретично-методологічна база**, що охоплює здобутки сучасних наукових концепцій в межах низки наукових напрямів, серед яких досягнення в видатний українських та світових дослідників в області когнітивістики, когнітивної семантики, лінгвокультурології, комунікативної лінгвістики, прагматики тощо.

Достовірність висновків, яких доходить Ю.Г. Полежаєв у своєму дослідженні, і **обґрунтованість** наукових положень дисертації підкріплюються значним за обсягом бібліографічним апаратом, використаним автором та наведеним в дисертаційній роботі (352 наукових праці, близько 70 % з яких опубліковані іноземними мовами, та 45% з яких надруковані в останнє десятиріччя), а також загальною значною кількістю проаналізованих фразеологічних одиниць, дібраних з авторитетних лексикографічних джерел та актуалізованих в дискурсивному середовищі, що набувають особливої аргументуючої сили для верифікації результатів наукового пошуку.

Дисертаційна робота Ю.Г. Полежаєва має логічну та послідовну будову, що, безумовно, уможливлює сприйняття викладу теоретичних умовиводів стосовно досліджуваної проблематики.

Отже, все вище викладене дозволяє сформулювати загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження за багатьма параметрами, серед яких логіка структурування роботи, системність і логічність викладення отриманих результатів, науковий стиль і компетентне оперування лінгвістичною термінологією, ґрунтовність і аргументованість положень, обсяг і якість джерельної бази, комплексність і адекватність дібрано методологічної бази, верифікованість отриманих результатів.

Разом з тим до роботи є й декілька **зауважень та запитань**

1. Автор в цілому дуже чітко і вивірено застосовує термінологічний апарат, що системно пояснюється та експлікується в теоретичній частині роботи і описі методологічної бази дослідження. Проте, зважаючи на поліаспектну природу явища, що вивчається, та міжпарадигмальний погляд на нього, спостерігаються поодинокі випадки термінологічної варіативності в тлумаченні аналізованих явищ. Наприклад, поясніть ваше розуміння залученого терміну «іконічний конструкт» і його кореляцію з терміном «когнітивна метафорична модель».

2. В роботі детально висвітлені особливості мавпування в ході актуалізації таких когнітивних моделей як метафора і метонімія, що

експлікують образну основу аналізованих фразеологічних одиниць. Втім, автор наводить також приклади метафтонімії, механізм яких не отримує достатньо розгорнутого опису як низки ментальних операцій, що могло би розкривати ще один вартий уваги аспект специфіки процесів когнітивного плану.

3. Зміст положень, що виносяться на захист (саме те, як вони подаються в самій роботі) здається дещо поверховими порівняно із реальними досягненнями і висновками роботи (наприклад, про те, що культурна своєрідність фразеології австралійського варіанта англійської мови зумовлена специфікою її джерел та особливостями розвитку, що, на нашу суб'єктивну думку, є досить очевидним фактом). На наш погляд, в роботі зроблені набагато глибші висновки, які не потрапили до положень на захист або сформульовані занадто загально і не відбивають результати виявлених систематизації і складних кореляцій між властивостями аналізованих фразеологічних одиниць як культурних знаків.

4. В підрозділі 2.3 автор детально і поетапно описує застосований в роботі алгоритм дослідження фразеологічного простору австралійської англійськомовної культури, що робить дуже системно і чітко, демонструючи на прикладах способи аплікації методів та інструментів. Проте, пункту 2.3.3, в якому описується методологія виконання аналізу комунікативно-прагматичного потенціалу досліджуваних фразеологізмів, на наш погляд, якраз не вистачає чіткості параметризації - власне об'ємності опису алгоритму дослідження, де би прозоро зазначалось поетапно суть виконуваного аналізу із зазначенням всіх аспектів і ознак мовних одиниць (фонетичних, лексико-семантичних, граматичних) саме в кореляції з їхнім комунікативним потенціалом в термінах прагматики. Як наслідок, схоже враження справляє і підрозділ 4.2, де автор систематизує отримані результати в площині мовно-системних параметрів - за особливостями фонетичних, лексико-семантичних та граматичних ознак, проте дещо на задньому плані залишає саме виявлені комунікативно-прагматичні ознаки, не систематизуючи

їх за характером домінування певних тенденцій з огляду на їх функції і не визначаючи магістральних тенденцій в цьому плані. Саме тому автору не вдалось тут уникнути реферативності в описі результатів цього етапу дослідження, де констатація факту актуалізації певних прагматичних ознак - експресивно-інтенсифікуючих, емпатичних, аксіологічних, функцій впливу (маніпуляції, солідаризації, інтимізації та ін.) тощо - фрагментовано слідує за розбором окремих фразеологічних одиниць. Проте, такий характер викладу отриманих результатів не дав цілісного уявлення про домінуючі тенденції та їх взаємозалежності і взаємозв'язки, які б могли схарактеризувати особливості комунікативно-прагматичного потенціалу австралійських фразеологізмів, головне - в кореляції з мовно-системними параметрами. Зрозуміло, що розпорошеність у висновках стосовно комунікативно-прагматичних функцій пояснюється виключно складністю самого об'єкту дослідження, великим за обсягом матеріалом і багатовимірністю проведеного аналізу.

Втім, хотілось би дізнатись, чи є, наприклад, якісь тенденції залежності комунікативно-прагматичних функцій або, наприклад, актуалізованих в дискурсі аксіологічних ознак - позитивних або негативних (і які з них домінують) - від виявлених лексико-семантичних особливостей фразеологізмів (семантики їх компонентів, належності цих компонентів до запозиченого пласту аборигенної лексики або загальноанглійського прошарку, номінування ендемічних для культури явищ або інших властивостей), які є менш систематизованими в плані цієї кореляції порівняно з фонетичним і граматичним?

Разом із цим, зауваження та запитання можуть носити характер суб'єктивної оцінки, не впливають на загальне позитивне враження, яке справляє робота Ю.Г. Полежаєва і концептуально не зменшує внеску, зробленого автором роботи і його доробку у сфері теорії фразеології, лінгвокультурології, регіоналістики та когнітивної лінгвістики.

Зміст та основні положення дисертаційної роботи відображені в 15 публікаціях автора, із яких 4 статті надруковано у фахових наукових виданнях

України, 1 – у закордонному періодичному виданні (WoS, у співавторстві) та у 10 збірниках матеріалів наукових конференцій. які повно відображають зміст і основні результати дисертаційного дослідження.

Дисертація Ю.Г. Полєжаєва «Когнітивний і комунікативно-прагматичний аспекти фразеологізмів австралійського варіанта англійської мови» є самостійним і завершеним дослідженням, виконаним на належному науковому рівні, відповідає вимогам пп. 6-9 "Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023, а її автор Полєжаєв Юрій Григорович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії філологічних наук зі спеціальності 035 «Філологія».

Рецензент:

доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри англійської філології
та лінгводидактики
Запорізького національного університету

I.A. Галуцьких

